

УДК 332.28

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-5-7>**Гаража О.П.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління земельними ресурсами та кадастру
Харківського національного аграрного
університету імені В.В. Докучаєва***Garazha Olena***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
of Land Management and Cadastre Department
Kharkiv National Agrarian University
named after V.V. Dokuchayev*

МОНІТОРИНГ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВОГО РОЗПОДІЛУ

MONITORING OF MANAGEMENT OF LAND RESOURCES AT DIFFERENT LEVELS OF TERRITORIAL-SECTORAL DISTRIBUTION

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано модель створення спостереження за управлінням земельними ресурсами в розрізі категорій земель за цільовим призначенням на різних рівнях адміністративно-територіального поділу. Запропоновано сукупність показників, які вносяться до бази даних місцевого рівня управління в системі моніторингу управління земельними ресурсами. Показано необхідність введення моніторингу управління земельними ресурсами як складової частини державного управління в контексті прозорості та відкритості даних про результати управлінської діяльності на державному, регіональному та місцевому рівні. Запропоновано застосування соціологічного дослідження щодо можливостей створення та функціонування моніторингу управління земельними ресурсами на різних рівнях територіально-галузевого поділу за сучасного розвитку земельних відносин та організації державного управління земельним фондом. Опитування показало пріоритетність збереження державного управління земельними ресурсами, необхідність створення е-моніторингу управління, організації моніторингу в складі Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру.

Ключові слова: моніторинг, галузь, категорія, рівень, земельні ресурси, служба.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована модель создания наблюдения за управлением земельными ресурсами в разрезе категорий земель по целевому назначению на разных уровнях административно-территориального деления. Предложена совокупность показателей, которые вносятся в базу данных местного уровня управления в системе мониторинга управления земельными ресурсами. Показана необходимость введения мониторинга управления земельными ресурсами как составной части государственного управления в контексте прозрачности и открытости данных о результатах управленческой деятельности на государственном, региональном и местном уровне. Предложено применение социологического исследования о возможностях создания и функционирования мониторинга управления земельными ресурсами на различных уровнях территориально-отраслевого распределения при современном развитии земельных отношений и организации государственного управления земельным фондом. Опрос показал приоритетность сохранения государственного управления земельными ресурсами, необходимость создания электронного мониторинга управления, организации мониторинга в составе Государственной службы Украины по вопросам геодезии, картографии и кадастра.

Ключевые слова: мониторинг, отрасль, категория, уровень, земельные ресурсы, служба.

ANNOTATION

The article substantiates the model of creation of monitoring of land resources management in the context of land categories by purpose at different levels of administrative-territorial division. The set of indicators that are added to the database of local government level in the system of monitoring land management is proposed. The necessity to introduce monitoring of land management as an integral part of public administration is shown in the context of transparency and openness of data on the results of management activity at the state, regional and local level. The application of sociological research on the possibilities of creation and functioning of monitoring of land resources management at different levels of territorial-branch division in the modern development of land relations and organization of state management of land fund is proposed. The poll showed the priority of maintaining state land management, the need to create e-monitoring of management, organization of monitoring within the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography and Cadastre. It is determined that effective land management decisions depend on up-to-date, complete and reliable information about the management entity that the management entity must have. It is established that an important function of management is the system of monitoring the condition and use of the land fund, its ecological status, development of land relations, forms of land ownership, soil boning, economic evaluation, regulatory and expert monetary valuation, economic results that affect the level of profitability of land, location of sectors of national economy and their weight in creation of gross product. It is proved that timely identification of changes in the status of land relations and land use, their assessment, forecast and recommendations for further management of land use, integrated land management, level of planning and mapping, decentralization not only introduce preventive measures to negative processes, but also eliminate unwanted consequences. It is substantiated that successful solution of this problem is possible when creating a land management monitoring, which will cover not the functions of general competence but control and advisory powers in coordinating the activities of land managers of local bodies of the united territorial communities.

Key words: monitoring, industry, category, level, land resources, service.

Постановка проблеми. Прийняття ефективних управлінських рішень щодо використання земель залежить від актуальної, повної та достовірної інформації про об'єкт управління, яку повинен мати суб'єкт управління. Важливою функцією управління є система спостережень за використанням земельного фонду, його екологічним станом,

розвитком земельних відносин, формами власності на землю, бонітуванням ґрунтів, економічною оцінкою, нормативною та експертною грошовою оцінкою, результатами господарювання, які впливають на рівень дохідності земель, розміщенням галузей національної економіки та їх вагою у створенні валового продукту. Своєчасне виявлення змін стану земельних відносин та використання земель, їх оцінка, прогноз і надання рекомендацій щодо подальшого управління землекористуванням, інтегрованого землеустрою, рівня планово-картографічного забезпечення, децентралізації не тільки впровадить запобіжні заходи негативним процесам, але й усуне небажані наслідки. Успішне вирішення цієї проблеми можливе за створення моніторингу управління земельними ресурсами, який буде охоплювати функції не загальної компетенції, а контрольно-наглядові та дорадчі повноваження щодо координації діяльності землевпорядників місцевих органів об'єднаних територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконалення системи управління земельними ресурсами досліджували у своїх наукових роботах В.Є. Данкевич, А.Г. Мартин, Г.І. Шарий та ін. Водночас проблема спостереження за управлінням земельними ресурсами в контексті прозорості та відкритості даних залишається не досить опрацьованою.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є створення моніторингу управління земельними ресурсами на різних рівнях територіально-галузевого розподілу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституція «моніторинг управління земельними ресурсами» – це єдина державна геоінформаційна система, яка спрямована на збір, обробку, аналіз, збереження, захист, узагальнення, оприлюднення та прийняття управлінських рішень на базі інформації про стан об'єктів та суб'єктів управління на всіх рівнях територіально-галузевого розподілу, яка передається до єдиного центру визначеною сукупністю взаємодіючих інформаційних суб'єктів відповідно до затвердженого переліку даних. Вважаємо, що її зародження за вимогою часу інформаційного суспільства та умов ринкової економіки відбулося. Проте назвати її повноцінним інститутом не можна, тому що не має правового закріплення. Для цього необхідно прийняти Закон України «Про моніторинг управління земельними ресурсами», Методику ведення моніторингу управління земельними ресурсами та Порядок ведення моніторингу управління земельними ресурсами. У майбутньому для створення наглядної картини про стан об'єктів управління земельними ресурсами вона займе визначальне місце і стане головним важелем у розробленні, аналізі, моделюванні та прийнятті управлінських рішень.

Пропонується утворити у складі територіальних органів Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру департамент моніторингу управління земельними ресурсами,

який буде відображувати ефективність державного та самоврядного управління територіальними ресурсами відповідного рівня на основі регулярного спостереження та оцінки результатів діяльності у сфері земельних відносин та ресурсів, виконання завдань та програм, виявлення помилок і відхилень, контролю вірогідності одержаних результатів. На державному рівні Департамент моніторингу управління земельними ресурсами буде складатися із таких відділів, як: загальний відділ моніторингу земельних ресурсів; відділ моніторингу земель сільськогосподарського призначення; відділ моніторингу земель житлової та громадської забудови; відділ моніторингу земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; відділ моніторингу земель оздоровчого призначення; відділ моніторингу земель рекреаційного призначення; відділ моніторингу земель історико-культурного призначення; відділ моніторингу земель лісгосподарського призначення; відділ моніторингу земель водного фонду; відділ моніторингу земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. На регіональному рівні досить загального відділу у Головних управліннях Держгеокадастру відповідної області; на районному рівні – уповноважених осіб у відповідних відділах і управліннях конкретного району; на місцевому рівні інформацію повинен подавати землевпорядник об'єднаної територіальної громади або відповідальна особа.

На місцевому рівні до системи інституції управління земельними ресурсами вводять:

1. Відомості про єдину цифрову топографічну основу території населеного пункту або об'єднаної територіальної громади.

2. Інформацію в розрізі категорій земель за цільовим призначенням, зокрема для *земель сільськогосподарського призначення*:

а) проектну документацію: проекти землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв), проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, проект роздержавлення і приватизації земель сільськогосподарських підприємств і організацій, схему паювання, схеми поділу земель колективної власності на земельні частки (паї), картограми агропромислових груп ґрунтів з показниками якості ґрунту та придатності до вирощування основних сільськогосподарських культур, агрохімічну паспортизацію полів; природно-сільськогосподарське районування, шкали агрогруп, бонітування земель, економічну оцінку, нормативну грошову оцінку, експертну грошову оцінку;

б) інформацію про організаційно-правові форми господарювання – сільськогосподарські підприємства, господарства населення, фермерські господарства, ринки збуту та ринкову інфраструктуру;

в) інформацію про наявність земель за формами власності (державна, комунальна, приватна), наявність нерозподілених,

невитребуваних земельних часток (паїв), від-
мерлої спадщини тощо;

г) інформацію про галузі рослинництва і тваринництва, урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність тварин, посівну площу, зібрану площу, кількість унесених мінеральних та органічних добрив, собівартість продукції, кількість реалізованої продукції, прибуток (збиток), кількість працівників, матеріально-технічне забезпечення, заробітну плату, соціальні відрахування, орендну плату;

д) інформацію про площі деградованих земель, розвиток яружно-балкової системи, протиерозійні споруди, класи ґрунтів та ін.

е) інформацію з державного земельного кадастру.

3. Інформацію для земель громадської та житлової забудови:

а) проектну документацію: генеральні плани населених пунктів, плани зонування (зонінги) територій, історико-архітектурний опорний план, детальні плани територій, межі кадастрових зон і кварталів, межі економіко-планувальних зон нормативної грошової оцінки земель міста;

б) дані про земельні ділянки (межі, кадастрові номери, угіддя, цільове призначення та функціональне використання, нормативну грошову оцінку земельних ділянок, розподіл земель між власниками і користувачами, обмеження у використанні;

в) інженерно-транспортну інфраструктуру, будинки і споруди, їх правовий режим, технічний стан, архітектурну та історико-культурну цінність, пам'ятки історико-культурної спадщини;

г) реєстр назв вулиць та інших поіменованих об'єктів місцевості, реєстр адрес, червоні лінії та лінії регулювання забудови, екологічні та інженерно-геологічні характеристики.

4. Інформацію для земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення:

а) проектну документацію: проекти створення (оголошення) території чи об'єкта природно-заповідного фонду, проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж території природно-заповідного фонду;

б) межі біосферних заповідників, національних парків, регіональних ландшафтних парків, ботанічних садів та інших об'єктів, їх зонування, нормативну грошову оцінку, податки, межі екологічної мережі;

в) розмір видатків на кожний об'єкт із різних бюджетів, потреби у фінансуванні.

5. Інформацію для земель оздоровчого призначення:

а) проектну документацію: проекти організації територій курортів і генеральних планів курортів;

б) межі курортів, лікувально-оздоровчої місцевості, особливо цінні та унікальні природні лікувальні ресурси, загальнопоширені природні лікувальні ресурси зонування, їх місткість, нормативну грошову оцінку, податки.

6. Інформацію для земель рекреаційного призначення:

а) проектну документацію: проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій земель рекреаційного призначення, план організації території; план зон обмежень; план меж земельних ділянок оздоровчого призначення без вилучення їх у землевласників та землекористувачів;

б) межі зелених зон та зелених насаджень міст і інших населених пунктів; навчально-туристичних та екологічних стежок, маркованих трас; будинків відпочинку, пансіонатів; об'єктів фізичної культури і спорту; туристичних баз, кемпінгів, яхт-клубів, стаціонарних і наметових туристично-оздоровчих таборів; будинків рибалок і мисливців, дитячих туристичних станцій, дитячих та спортивних таборів; дачних будинків; інших об'єктів стаціонарної рекреації.

7. Інформацію для земель історико-культурного призначення:

а) проектну документацію: проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій історико-культурного призначення, обмежень у використанні земель та їх режимотворюючих об'єктів;

б) межі пам'яток, охоронних зон, заповідників (історико-архітектурних, архітектурно-історичних, історико-меморіальних, історико-археологічних, історико-етнографічних); музеїв; охоронюваних археологічних територій; історичних ареалів населених місць; культурних ландшафтів, тощо, їх нормативну грошову оцінку, видатки бюджету.

8. Інформацію для земель лісогосподарського призначення:

а) проектну документацію: проект землеустрою щодо організації та встановлення меж територій лісогосподарського призначення та проект організації та розвитку лісового господарства – і здійснюють авторський нагляд за їх виконанням;

б) межі лісогосподарських підприємств, зонування, нормативну грошову оцінку, податок, форми власності, оренду, результати господарської діяльності.

9. Інформацію для земель водного фонду:

а) проектну документацію: проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж земель водного фонду та водоохоронних зон, паспорта рибогосподарських технологічних водойм або паспорта водних об'єктів;

б) нормативну грошову оцінку, орендну плату, результати господарської та рибогосподарської діяльності, межі водних об'єктів, форми власності, водокористувачів, межі водоохоронних зон, межі прибережних захисних смуг.

10. Інформацію для земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення:

а) проектну документацію: проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок або технічну документацію з установлення (відновлення) меж земельних ділянок та проекти забудови промислових підприємств, генеральні плани промислових підприємств, генеральні

плани та проекти за будови об'єктів транспорту, зв'язку, енергетики, тощо.

б) межі об'єктів, охоронні зони, нормативну грошову оцінку, форми власності, землекористувачів та землевласників, податки, орендну плату, розмір інвестицій, результати господарської діяльності.

Соціологічне дослідження напрямів розвитку державного управління було проведено

серед інженерів-землевпорядників, які займають різні посади в державних органах влади, приватних землевпорядних підприємствах, Держгеокадастрі та місцевому самоврядуванню, що дає високу ступінь надійності і можливість сформувати пріоритетні напрями розвитку моніторингу управління земельними ресурсами. Питання згруповані у такій послідовності (рис. 1):

Анкета експертного опитування

“Пріоритети розвитку державного управління земельними ресурсами”

З метою вивчення перспектив державного управління земельними ресурсами та земельних відносин запрошуємо Вас взяти участь у дослідженні проблеми формування моніторингу управління земельними ресурсами. Для цього пропонуємо Вам заповнити анонімну анкету. Результати опитування будуть використані виключно в наукових цілях.

Категорія респондента:

начальник управління, відділу | інженер-землевпорядник об'єднаної територіальної громади |
 інженер-землевпорядник приватної організації | спеціаліст | спеціаліст науково-дослідного інституту |
 інше

1. Вкажіть Ваш вік?

18-29 років | 40-49 років
 30-39 років | Більше 50 років

2. Ваше ставлення до ліквідації державних органів управління земельними ресурсами?

Позитивне | Негативне
 Нейтральне | Не маю певної думки

3. Чи потрібно перерозподілити повноваження Держгеокадастру серед органів місцевого самоврядування та інших центральних органів виконавчої влади з метою децентралізації?

Повністю | Не потрібно
 Частково | Не маю певної думки

4. Чи потрібне формування організаційної структури “Моніторинг управління земельними ресурсами”?

Потрібне | Не потрібне
 Нейтральне | Не маю певної думки

5. На яких рівнях повинна діяти організаційна структура “Моніторинг управління земельними ресурсами”?

Тільки державний | Державний, обласний, районний
 Державний, обласний, об'єднаних територіальних громад
 Державний, обласний, об'єднаних територіальних громад та районний
(там, де райони залишаються)

6. Чи згодні з формуванням відділів Моніторингу управління земельними ресурсами за кількістю категорій земель за цільовим призначенням (9) та одного загального відділу?

Так, для кожної категорії | Не згоден
 Тільки загальний | Не маю певної думки

7. Чи потрібно ведення оновленої статистичної звітності аналогічної форми 6-зем з урахуванням даних Публічної кадастрової карти і категорій земель?

Потрібно | Не потрібно
 Нейтрально | Не маю певної думки

8. Скільки землевпорядників має працювати в об'єднаній територіальній громаді, яка займає площу району?

Один-три | П'ять-десять
 Три-п'ять | Більше десяти

9. Чи згодні Ви, що одним із кінцевих результатів Моніторингу управління земельними ресурсами має стати прозорий перелік інвестиційно-привабливих земельних ділянок?

Згоден | Не згоден
 Нейтрально | Не маю певної думки

10. Ваше ставлення до відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення?

Позитивне | Негативне
 Нейтральне | Не маю певної думки

11. Кому потрібно дозволити купувати землю сільськогосподарського призначення?

Фермерам | Крупним агрохолдингам
 Сільськогосподарським підприємствам | Іноземцям

12. Якою структурною одиницею має бути Моніторинг управління земельними ресурсами?

Департаментом Держгеокадастру | Замість Держгеокадастру
 Окремою організацією | Не маю певною думки

13. Чи реальне створення департаменту Моніторингу управління земельними ресурсами в умовах децентралізації?

Так | Ні
 Нейтрально | Не маю певної думки

Рис. 1. Питання соціологічного дослідження напрямів розвитку державного управління

За даними А.Г. Мартина, Держгеокадастр є п'ятим за величиною штату цивільним відомством, яке представлено на рівні кожного району або міста. Він підкреслює, що із формально сервісного відомства, яке б мало опікуватися технічними питаннями ведення земельно-кадастрового обліку, організації топографо-геодезичних робіт загальнодержавного значення, ведення фонду землевпорядної документації; органи земельних ресурсів поступово перетворилися на потужну вертикально-інтегровану «державну корпорацію», що починає агресивно відстоювати та лобіювати власні відомчі інтереси на всіх рівнях державного управління, ефективно конвертує владні повноваження у політичний та економічний вплив, відіграючи ключову роль у перерозподілі та наданні доступу до державних та комунальних земель. Він наполягає, що органи потребують не просто реорганізації, а більш рішучого та принципового рішення, яким є повна ліквідація [1, с. 20-21]. Серед опитуваних респондентів 75% проти такої ідеї, підтримують та нейтральні – по 8%, не мають певної думки – 9% (рис. 2).

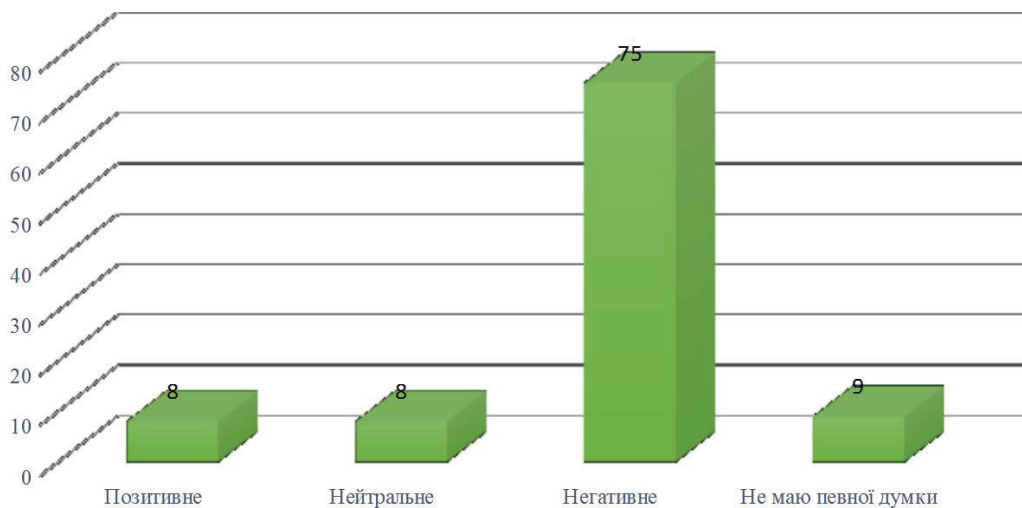

Рис. 2. Ліквідація державних органів управління земельними ресурсами

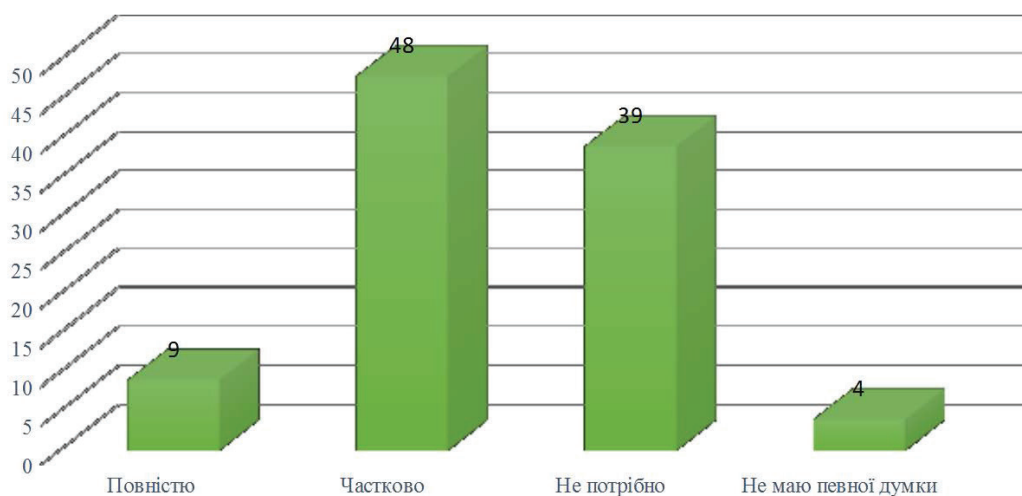

Рис. 3. Перерозподіл повноважень Держгеокадастру серед органів місцевого самоврядування та інших центральних органів виконавчої влади з метою децентралізації

Децентралізація передбачає передачу частини повноважень Держгеокадастру органам місцевого самоврядування та іншим центральним органам виконавчої влади. Респонденти погоджуються з повною передачею (9%), частковою (48%), вважають за непотрібне передавати повноваження (39%), не мають певної думки (4%) (рис. 3).

Вважають за потрібне створити моніторинг управління земельними ресурсами 68%, нейтрально ставляться 1%, проти створення виступають 19%, не мають певної думки 12% опитуваних респондентів (рис. 4).

Погоджуються з веденням моніторингу управління земельними ресурсами тільки на державному рівні 28% респондентів, на державному та обласному – 9%, на державному, обласному та об'єднаних територіальних громадах 33%, на державному, обласному, районному 30% (рис. 5).

Виходячи із специфіки управління певною категорією земель за цільовим призначенням, пропозицію створення відділів для кожної із них з метою проведення моніторингу управлінської

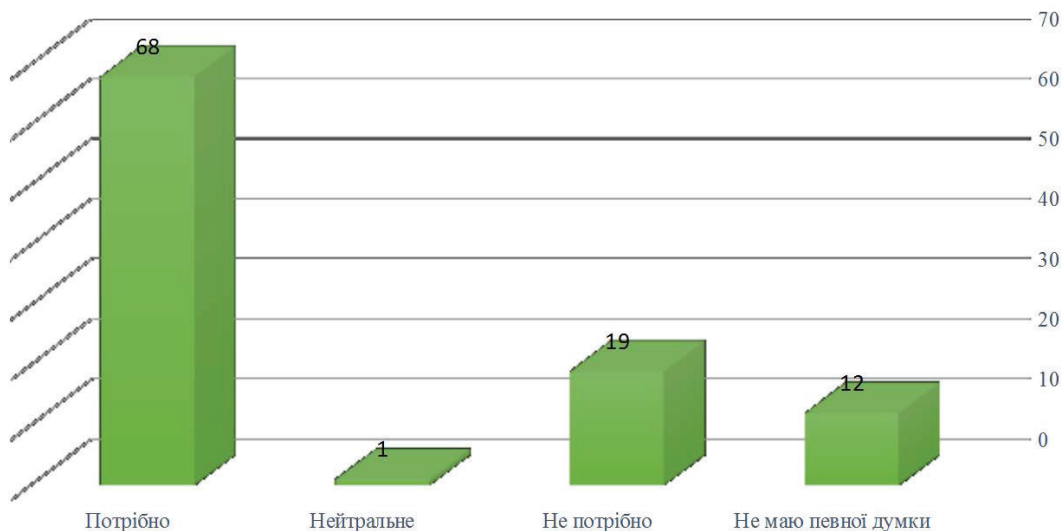

Рис. 4. Формування організаційної структури Моніторингу управління земельними ресурсами

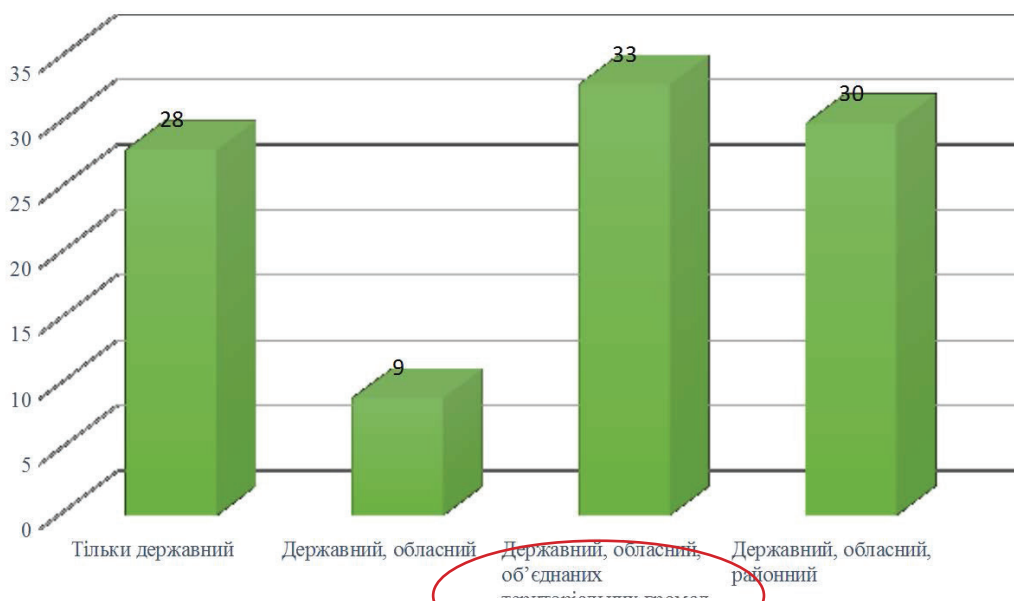

Рис. 5. Рівні ведення Моніторингу управління земельними ресурсами

діяльності підтримують 20% опитуваних респондентів, вважають достатнім одного загального відділу 38%. Не мають певної думки 9%, а 33% не бачать необхідності у формуванні відділів у складі Держгеокадастру взагалі (рис. 6).

Необхідним оновлення статистичної звітності на прикладі колишньої форми 6-зем у розрізі категорій земель і сучасних землевласників та землекористувачів з урахуванням даних Публічної кадастрової карти вважають 84%,

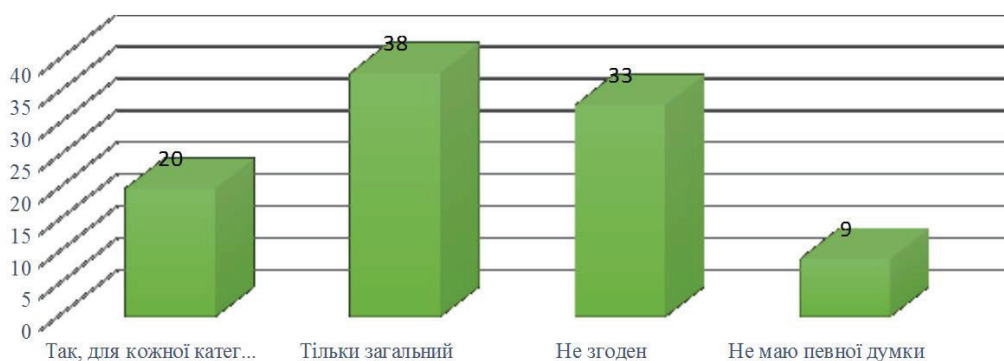

Рис. 6. Кількість відділів Моніторингу управління земельними ресурсами

нейтральне ставлення до визначеного питання мають 8%, непотрібним вважають 4%, не мають певної думки 4% (рис. 7).

Аналіз кадрового забезпечення територіальних громад кваліфікованими інженерами-землевпорядниками показав, що через брак фінансових коштів у деяких із них відсутні їхні посади. Серед опитуваних респондентів 18% вважають, що в об'єднаних територіальних громадах, які охоплюють територію району, повинні працювати 1-3 спеціалісти, 56% пропонують 3-5 спеціалістів, 18% вважають достатнім 5-10 спеціалістів, потрібним більше 10 спеціалістів вважають за необхідне 8% (рис. 8).

Моніторинг управління земельними ресурсами розкриває не тільки земельні відносини, але й перелік інвестиційно-привабливих земельних ділянок, так вважають 57%, не згодні 29%, не мають певної думки 9%, ставляться нейтрально 5% (рис. 9).

Моніторинг управління земельними ресурсами необхідно організувати як окремий департамент Держгеокадастру, так вважають 55%, створити окрему організацію – 22%, замінити Держгеокадастр – 2%, не мають певної думки 21% (рис. 10).

Реальні можливості створення моніторингу управління оцінили позитивно 63% опитува-

них спеціалістів, нейтральну позицію утримували 5%, не вбачають підстав для створення цього виду діяльності 9%, не мають певної думки з цього питання 23% (рис. 11).

Висновки із цього дослідження. У результаті проведеного дослідження в складі державного управління земельними ресурсами визначено новий вектор розвитку щодо моніторингу управління земельними ресурсами, який буде не тільки висвітлювати сучасний стан та недоліки земельних відносин, але й аналізувати управління земельним фондом у розрізі категорій земель за цільовим призначенням, що забезпечить прозорість створення ринку земель та відкритість даних про інвестиційно-привабливі земельні ділянки, результати господарювання та дохідність земель певної категорії. Незважаючи на критику щодо бюрократичності та корумпованості державних органів управління земельними ресурсами, ефективне регулювання земельних відносин без державних владних інституцій неможливе. Моніторинг управління має стати окремим департаментом у складі Держгеокадастру, для створення якого існують підстави та можливості сучасного рівня ведення державного земельного кадастру, планово-картографічного забезпечення та

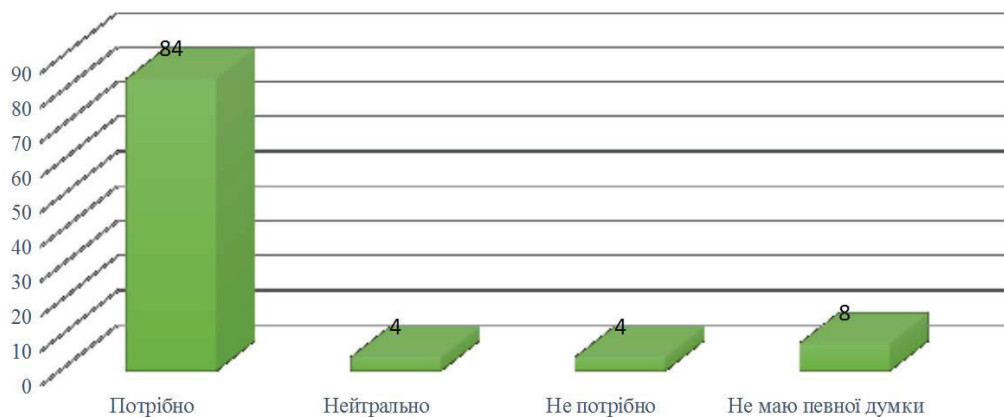

Рис. 7. Оновлення статистичної звітності, аналогічної форми 6-зем

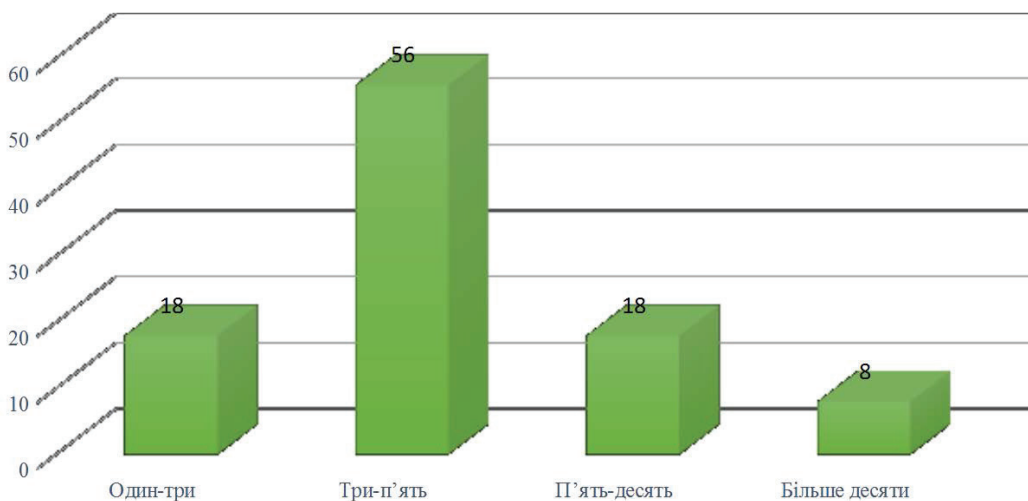
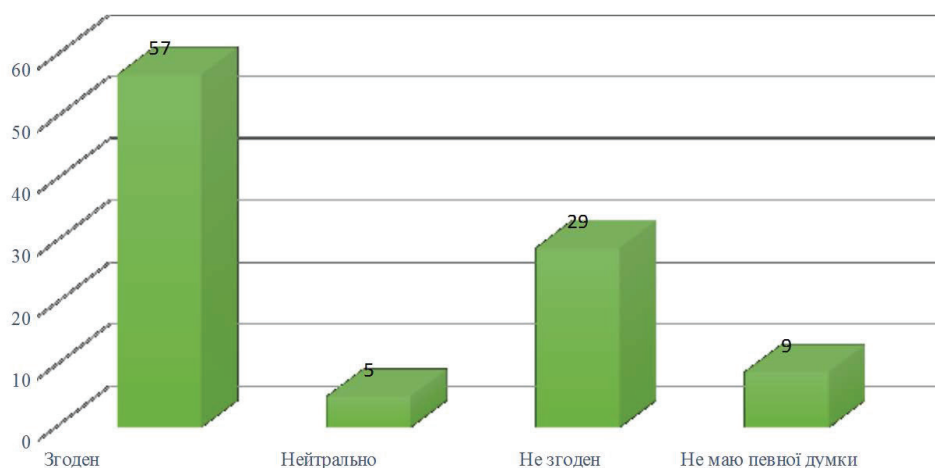
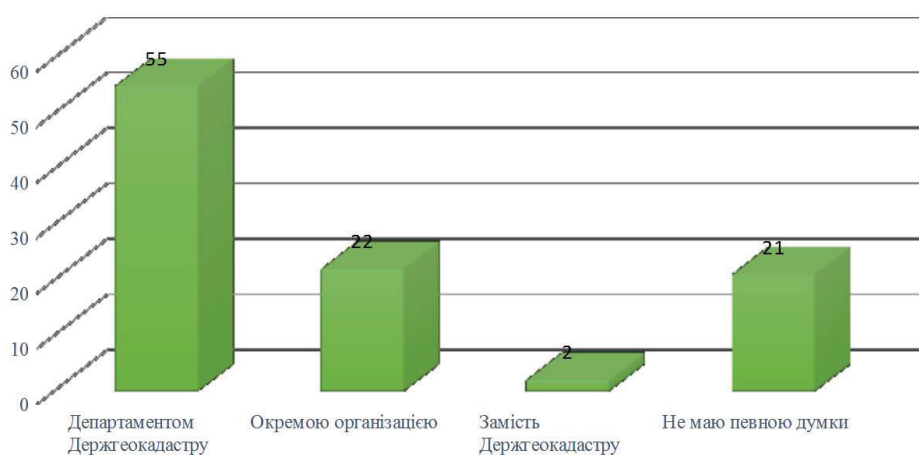

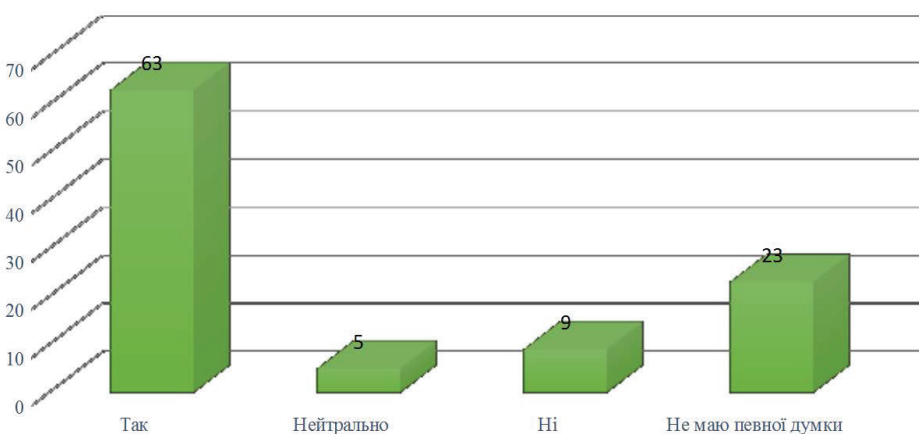
Рис. 8. Кількість землевпорядників об'єднаної територіальної громади

Рис. 9. Моніторинг управління земельними ресурсами забезпечує прозорий перелік інвестиційно-привабливих земельних ділянок

Рис. 10. Організація Моніторингу управління земельними ресурсами

Рис. 11. Оцінка можливостей створення Моніторингу управління земельними ресурсами в умовах децентралізації

земельно-оціночної діяльності, системи оподаткування та орендних платежів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мартин А.Г. Ліквідація державних органів земельних ресурсів як середньострокове завдання децентралізації в Україні// Землепорядний вісник. № 9. 2018. С. 18-24.

REFERENCES:

1. Martyn A.H. (2018) Likvidatsiya derzhavnykh orhaniv zemel'nykh resursiv yak seredn'ostrokevye zavdannya detsentralizatsiyi v Ukraini [Liquidation of state bodies of land resources as a medium-term task of decentralization in Ukraine]. *Zemlevporядnyy visnyk*. № 9. p. 18-24. (in Ukrainian).